

Юлія Браїлко

«ПОБРАВШИСЬ ЗА РУКИ, ХОДИЛИ І ВСЕ О ПЛУТНЯХ ГОВОРИЛИ...» ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ БРЕХНЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню актуального питання сучасної лінгвістики – вербалізації в українській мові одного з базових концептів мовної свідомості – концепту БРЕХНЯ. Він є складним феноменом, який акумулює різноманітні образи й поняття, пов'язані із самосвідомістю людини. Цей концепт вербалізується в лексико-семантичному полі, що складається з відповідних абстрактних номінацій, назв дій «брехати» й «реагувати на брехню», назв виконавців першої вказаної дії та назв їхніх характеризувальних ознак. Розгалуженість структури цього ЛСП (і передусім – наявність великої кількості відповідних синонімічних рядів у літературній мові й соціальних діалектах) свідчить про важливість концепту БРЕХНЯ для української ментальності.

Ключові слова: концепт, лексема, лексико-семантичне поле, значення, синонім, жаргонізм.

Брехня – це один із базових концептів мовної свідомості, що potwierджується великою кількістю лінгвістичних засобів на його позначення. Він, за висновками чеського лінгвіста Й. Кубінової, є універсальним концептом культури і мови [3].

Під брехнею розуміють «свідоме утвердження промовцем неправди (або заперечення того, що відповідає дійсності)» [4, с. 37]. За словами автора «Риторичного словника» Зоряни Куньч, «способи введення в оману можуть бути різними: усними і писемними висловлюваннями, мімікою, мовчанням, відсутністю дії тощо. Брехня може бути прямою протилежністю правді (не чорне, а біле) чи являти собою частковий відступ від неї (перебільшення в розповіді мисливця, слова в компліментах, формулах етикету тощо). Звичайною причиною брехні є страх перед неприємностями різного роду – болем, осудом, приниженням, невдачею тощо» [4, с. 37].

Значущість концепту БРЕХНЯ для української ментальності передусім підтверджують його численні вербалізації в пареміях, оскільки саме вони у сконденсованій формі передають світовідчуття носіїв мови, колективний внутрішньорефлексивний досвід етносу. Так, М. Номис у збірці «Українські приказки, прислів'я і таке інше», виданій у Санкт-Петербурзі 1864 року,

наводить понад 100 таких фразеологічних одиниць, зокрема: *Брехня в вічі коле; Хто раз збреше, другий раз не вірять; Брехнею не вибрешешся; Брехнею недалеко зайдеш; Брехнею світ прийдеш (перейдеш, пройдеши), та назад не вернешся; З брехні не мруть, та більше віри не ймуть; Брехнею хліба не їсти; Не на брехні світ стоїть; Хто уміє брехати, той уміє и красти; Брехня на столі, а правда під порогом; Брехнею світ живе; Нема того дерева, щоб на ёму якась птиця не сиділа – нема того чоловіка, щоб хоч трохи не збрехав; Не бачила очком, то не бреш и язичком; Треба брехні толк дати; Брехали твого батька сини, та й ти з ними; Своя брехня не докучила, ще й за чужими гониця; Не бреш, бо мені брехня зуби переточила; Бреш, не бреш, а то зовсім неправда; Як не брехне, то й не дихне; Нехай бреше – на душу легше; Бреше та й дивиця, хоч би очі заплющив; Бреше, як шовком шиє; Бреше, як циганський цип* [12, с. 314–322].

Лексична організація концепту БРЕХНЯ в українській мові також має значний обсяг, який вербалізується у ЛСП, що складається з відповідних абстрактних номінацій, назв дій «брехати» й «реагувати на брехню», назв виконавців першої вказаної дії та назв їхніх характеризувальних ознак.

Тлумачні словники подають таке визначення слова *брехня*: *розм. 1. Те, що не відповідає правді; неправда. Брехнею світ пройдеши, та назад не вернешся (з казки); – Може, воно й брехня, а чого люди не накажуть, – почав знову Грицько (Панас Мирний); Він на брехню такий спритний, що цигана би обдури́в (Л. Мартович); Людство з брехнею стикається віддавна. Нічого не вдієш, гріх одвічний, бруд давній (з газ.)* [8, с. 640]. Це значення найуживаніше в мовній практиці (крім цього, зафіксовані ще значення «вигадки, плітки» та «гавкання» (про собак)).

Семантико-стилістичними синонімами цієї лексеми є *обман* (1. Неправдиві слова, вчинки, дії і т. ін. // Невідповідність істині; те, чого немає насправді; брехня. 2. чого, який. Хибне сприйняття дійсності, зумовлене неправильним, викривленим відображенням її органами чуття; омана [1, с. 642]); *неправда* (1. Те, що

суперечить правді, істині; брехня; прот. правда. // у знач. присудк. сл. 2. Несправедливі, нечесні, шахрайські вчинки; обман. // Несправедливість у людських стосунках. ** [Усякими і т. ін.] правдами й неправдами – будь-якими засобами [1, с. 613]; стилістичними – книжні слова *лжа*, *олжа* (останнє маркується також як застаріле (див. [1, с. 669]), хоч сьогодні спостерігаємо тенденцію до його більш активного вживання в різних стилях мовлення, передусім художньому і публіцистичному, як-от: *Але всі рани зажижуть, / смарагдами всі слюзи стануть, / коли цілунки проженуть / слова олжі – поза устами* (Ю. Андрухович); *Та невже нам, темним, / очистившись і полум'ям пекельним, / воскреснути з олжею на устах?!* (В. Герасим'юк); *Ми з тобою чужі у цім місті, / де змішано все на олжі, / тонуть люди у злобі й нужді – / тут знайдеш собі пити і їсти, / тільки спокою тут ти не жди* (С. Федака); *Де взять точило – наточить ножі? / Де взять чобіток – вийти із олжі?* (Ю. Кириченко); *На бистрині, на карколомнім крутежі / І на самім краєчку водоспаду, / Б'ючись об гострі рифи круглої олжі, / Крутився човен в колах слів і зради* (О. Черномаз); *Склоки / чорноклубі олжею чадують – а доки?!* (Р. Вірлан); *Поцілунком обвуглені губи / Неспроможні стають на олжу* (А. Волинська); *Ядуче світло крізь олжу / І маски, що вросли в обличчя...* (В. Кузан); *«Над прірвою в олжі: (Настільна книга львів'янина)»* – назва публіцистичної книги П. М. Романюка та Я. С. Ляльки (Львів, 2006); *Франкове слово й досі залишається тією невичерпною зброєю, з якої не одне покоління українців бере найнадійніші засоби захисту від олжі, гнилизни та апатії* (С. Пилипчук); *На смерть великої людини, яка розповіла нам, як жити не в олжі* (С. Грабовський); *Оскільки бруд олжі травмує чисту плоть Слова, люди покликані солідарно протистояти спотворенню правди* (М. Рябчук).

На відміну від авторів сучасного академічного «Словника синонімів української мови» [5], які наводять вищевказаний синонімічний ряд (зауважимо, що його домінантою визначено слово *неправда*), С. Караванський пропонує значно ширшу групу синонімів, зафіксувавши носієм головного значення лексему *брехня*: *неправда, кривда, вигадка, наклеп, лжа* (ур.), *олжа* (ур.), *інсинуація* (кн.), *дезінформація* [2, с. 32]. Порівняймо із сучасними тлумачними словниками: *кривда* – 1. Несправедливий учинок щодо кого-, чого-небудь, несправедливе ставлення до когось, чогось; несправедливість (у 2 знач.) // Образа, ураза. *Робити кривду*. 2. Те саме, що шкода. 3. *нар-поет*. Те саме, що *неправда* 1 [1, с. 463]; *вигадка* – 1. Те, що вигадане в результаті міркувань, роздумувань; рішення щодо якоїсь дії. // Те, що створене, ви-

найдене. 2. Здатність вигадувати, винаходити. 3. Те, що створене в уяві, чого немає і не було в дійсності. 4. Примхливе бажання, надумана потреба [9, с. 230–231]; *наклеп* – брехня, поширювана з метою знеславити, зганьбити, заплямувати кого-, що-небудь; поширення неправдивих відомостей. *Зводити наклеп* [1, с. 565]; *інсинуація* – книжн. Злісна вигадка, щоб дискредитувати, знеславити кого-небудь; наклеп [1, с. 400]; *дезінформація* – введення в оману невірною інформацією [1, с. 211]. Як бачимо, усі ці слова мають спільні семи з лексемою *брехня*, тож із повним правом можуть бути зараховані до її семантичних або семантико-стилістичних синонімів. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» за редакцією В. Т. Бусел [1] наводить ще лексеми *перебрех* (неправда, брехня) [с. 716], *побрехенька* (2. Те саме, що брехня 1, 2 [с. 804]), *брехенька* (розм. 1. Зменш. до брехня 1 [с. 62]), які теж є синонімами вищевказаних лексем.

Частково значення слова *брехня* збігається й зі значенням розмовного слова *плутні* – розм. Хитрий, нечесний вчинок, обман; шахрайство [1, с. 799]: *Моти, картюжники, п'янюги / І весь проворний чесний рід; / Лакеї, конюхи і слуги, / Всі кухарі і скороход, / Побравшись за руки, ходили / І все о плутнях говорили, / Які робили, як жили, / Як паній і панів дурили, / Як по шинках вночі ходили / І як з кишень платки тягли* (І. Котляревський); *Розмова на тому й обірвалася. А коли знову почалася, то про незнайомих їй людей, про наживу, про плутні крамарські: хто кого обдувив, під'їхав, підсів...* (Панас Мирний); *Чоловік непоганий [Мусій], совісний, з рідним братом Євменом навіть не став родичатися через його плутні, хитрощі та дружбу з сільськими крутіями* (А. Головка); *Був він відчайдушний бешкетник, будь-якого, бувало, проведе та ще на сміх підніме, всіх його плутнів не перефрахуєш* (Нар. тв.); *Політика – фабрика плутнів* (В. Константинов).

Український жаргон володіє значно більшою кількістю лексичних засобів для називання опредмеченої дії «брехня». Зокрема, засвідчуємо такий синонімічний ряд: *балда* – 8. Брехня. *Без балди* – серйозно, не шуткуючи, без обману [11, с. 45]; *буза* – 2. Брехня, нісенітниця [11, с. 70]; *заліпуха* – 1. *крим*. Брехня, вигадка. *Ти додумався заліпуху пустити про ширку?* (Б. Жолдак) [11, с. 146]; *лажа, лажос* – 3. Фальш, ілюзія, обман, брехня [7, с. 178]; *лапша, мулька* – 3. *крим.*, *мол.*; *несхвальн*. Брехня, обман. *Вішати лапшу. Вішати (повісити) локшину [на вуха]* [11, с. 200; 224]; *фуфло* – 1. *крим*. Свідомо брехня [11, с. 345]; *толька* – *крим.*, *мол.*; *жарт.*, *несхвальн*. Брехня, вигадка [11, с. 331]; *туфта* – *крим.*, *мол.*, *несхвальн*. Вигадка, дур-



ниця, брехня. *Адже та тупта про викрадену копію, яку з моєю допомогою запустив Таверне і яка дуже допомогла мені, облетіла весь світ* (А. Кокотюха); *Прапорщик повалив американця, заломив йому руку і вимагав, щоб той зізнався, де він навчився танцювати гопак. «У якій розвідшколі? Га, Джоні? Давай без тупти! Бо я все перевірю!»* (В. Діброва) [11, с. 330]; *деза – мол., несхвальн.* Дезінформація, неправдиві чутки [11, с. 118]; *бомба – 4. мол.* Неприємна й брехлива інформація про когось, компромат [11, с. 62]; *прогін – брехня, недостовірні дані* [7, с. 255]; *розвод – обман* [7, с. 264]; *розводка – обман, шахрайство* [7, с. 265]; *кидалово, кидняк, кидок – мол.* Обман, отримання великої суми грошей шляхом обману [11, с. 170] (за іншим тлумаченням, *кидалово – підлість, обман, видурювання грошей: Принаймні, вдавав це, бо кохав її з першого курсу і завжди витягав з халеп, за що Євка платила черговим кидаловом* (І. Карпа) [7, с. 158]).

До ЛСГ «Брехня» належать і назви виконавців певних дій, пов'язаних із брехнею, обманом, тобто осіб, котрі беруть участь у створенні, так би мовити, «нечесного» дискурсу або ж узагалі «нечесної» дійсності. Зокрема, в українському літературному мовленні функціонують лексеми *брехун* (розм.), *брехач* (розм., рідше), *брехло* (зневажл.), *брехунець* (зневажл., зменш. до *брехун*), *перебреха* (розм. рідше), *лжець* (заст., поет.), *обманник*, *обманщик* (пом'якшено), *пустобрех* (розм.), *скоробреха* (розм.) (вправний брехун), *підбрехач* (розм.), *підбріхувач* (розм.) [5, с. 91]. У тлумачних словниках подібуємо ще слова з розмовною маркованістю на позначення осіб жіночої статі *брехачка*, *брехуха*, аугментатив *брехуняка* й демінутив *брехунчик*. С. Караванський указує ще й синоніми *пліткар*, *дезінформатор*, *наклепник*, *стобреха* [2, с. 32]. Зауважимо, що останнє слово не фіксують тлумачні словники сучасної української мови, а лексема *скоробреха* в них наводиться з позначкою *діал.* (див., наприклад, [1, с. 1140]). Вочевидь, таку ж маркованість має й лексема *стобреха*. Зважаючи на те, що літературна мова виключає уживання цих одиниць, он-лайнні словники (як-от [6; 10]), які активно послуговуються словником синонімів С. Караванського, мали б указувати принаймні сферу вживання таких слів.

Українські жаргонотворці називають брехуна *андерсеном*, *грузилом*, *грузином*, *ліпилом*. Більш вигадливими видаються творці ремісничого аргю (зафіксованого Й. Дзендзелевським), у мовленні яких спостерігаємо чітку гендерну симетрію щодо осіб відповідних моральних якостей чи то поведінки: *брехочник – брехочниця*, *скиляшник – скилунка*, *гунтай*

– *гунтиця*, *обманчик – обманчиця* [11, с. 410–411].

Дієслова на позначення відповідних дій становлять незначний прошарок української літературної лексики ЛСГ «Брехня». Так, відповідно до «Словника синонімів української мови» [5, с. 91] це *брехати*, *обманювати*, *заливати* (фам., вигадуючи щось). Синонімічний словник, укладений Т. К. Співак, фіксує ще лексеми *прибріхувати*, *побріхувати* [13, с. 18], С. Караванський наводить такі: *оббріхувати*, *обмовляти* і фразеологізми *лити/відливати кулі*, *підпускати москаля*, *возити попа в решеті* [2, с. 32]. Зауважимо, що всі ці лексеми є семантичними або семантико-стилістичними синонімами, причому дієслово *обманювати* має значно ширше значення, оскільки вживається на позначення не тільки словесної дії «говорити неправду», але й на позначення дій, загалом пов'язаних зі здійсненням нечесних, несправедливих учинків. Пор.: *обманювати*, *обманути* – 1. Словами, вчинками або діями вводити в оману кого-небудь; обдурювати. * *Образно* // Казати неправду; брехати. // Не виконувати своїх обіцянок, порушувати, ламати слово. 2. Діяти нечесно, вдаватися до обману, шахрайства щодо кого-небудь; ошукувати. 3. *перен.* Не справджувати чийх-небудь надій, сподівань і т. ін. 4. Порушувати подружню вірність; зраджувати (у 2 знач.). 5. Обманом, нещирими обіцянками домагатися інтимних стосунків з дівчиною, жінкою; спокушати, зводити [1, с. 634]; *брехати* – 1. Говорити неправду [8, с. 639]; *брехнути* – розм. Однокр. до брехати [8, с. 640]; *брехонути* – розм. Підсил. до брехнути [8, с. 640]; *оббріхувати*, *оббрехати* – Наговорювати неправду на кого-небудь, зводити наклепи на когось, щось [1, с. 630]; *прибріхувати*, *прибрехати* – Розповідаючи про що-небудь, додавати від себе брехні, вигадувати [1, с. 924]; *побріхувати* – 1. Брехати трохи або час від часу [1, с. 804]; *заливати* – 6. *неперех.*, фам. Казати неправду, вигадувати що-небудь [1, с. 307]; *обмовляти*, *обмовити* – 2. Несправедливо звинувачувати, зводити наклеп; оббріхувати [1, с. 644].

Український жаргон послуговується значно більшим арсеналом лексичних засобів на позначення дії «брехати»: *ботати*, *бузити* (*Я так і подумав, що бузиш*, – сказав Донька й поворошив лопатками, щоб звідти випав ножака жінчиного погляду (В. Шевчук)), *вісьмерити*, *воняти*, *гнати* (розповідати вигадані історії), *грузити*, *жвандіти*, *жвиндіти*, *заганяти*, *заливати* (*Заливаєш ти, Ріба. Давай справді вит'ємо краще* (Ю. Покальчук)), *косити*, *лапшати/лапшити*, *ліпити*, *травити*. У жаргонному дискурсі активно експлуатуються також еквівалентні фразеологічні одиниці: *баки забивати*, *баланду запускати/ганяти*, *відмазки*



будувати, вішати/розвішувати ланшу, втирати окуляри, втирати тупту, гнати платівку (арана, біса, бодягу, фуфло, парашу), крутити динамо, клеїти (ліпити, ставити, тулити) горбатого, штовхати фуфло. Наприклад: Бетман фуфло гонить, нехрін занятися... Вот в мене... кранти почти – мамка на трасу пішла... (Г. Тарасюк); Відмазки будує, меле різну хріновину... (А. Кокотюха); Не ліни горбатого, операцією керуєш ти! (А. Кокотюха); Четвертому покупцеві посередник сам «втирав» окуляри (СМ, 5.02.1999); Але власникові машини «крутив динамо», що йдеться про електроніку, якою машина буцімто настигована та яку відремонтувати у місцевих умовах майже неможливо... (СМ, 21.05.1999); Якщо якийсь проповідник почне втирати тупту, називаючи це вірою предків?; Слухай, ну не трави тюльку. Де ти бачив «Україну» закодованою? (зі спілкування на Інтернет-форумах).

Спостерігаємо з-поміж жаргонізмів і такі, що означають дію, так би мовити, «реаквальну на брехню». Зокрема, на брехню можна *повестися* (На Вінниччині чоловік «повівся» на СМС про виграш авта і втратив майже 13 тис. грн. (ВінницяОК, 29.01.2015); Ющенко «повівся» на фокуси доктора Пі, побачивши його по телевізору (ТСН, 16.08.2012); Не повівся на «розвод» тернопільських ДАІшників (TERNOPIL.info.com, 26.12.2014)) або не повірити в неї, тобто *зняти/зняти ланшу/локшину з вух* (Нехай кінця не буде світу, / Катаклізм не пахне дух. / Я лиш починаю жити, / Всю ланшу знімаю з вух (А. Горова); Виборцям Януковича час знімати локшину з вух (Гармонія, 18.05.2010); У Полтаві – акція «Зніми локшину з вух» (Коло, 16.09.2010)).

Найпопулярнішим жаргонізмом на позначення брехні є *ланшати/ланшити* (або його фразеологічні аналоги *вішати/розвішувати ланшу/локшину [на вуха]*), наприклад: Прийшли хлопці по фасаду... я спочатку думала що вони мені почнуть «ланшити» на рахунок ціни та якості матеріалу (бо сама чоловік закордоном); На наступний день вона почала «ланшити» людям, що прийшов пересорт... <...> я нікому нічого не ланшила, а говорила так як було (зі спілкування на Інтернет-форумах); Азаров продовжує «ланшити» про євроінтеграційний курс України (Вголос, 30.12.2013); Якщо людина відповіла, його зараз же беруть в кільце і починають *вішати ланшу на вуха* (Гривня, 7.10.2003); Ланшу продовжують *вішати* (Кореспондент, 6.01.2012); Юлія Володимирівна, досить *вішати локшину* (Військова панорама, 12.03.2013); Верховній Раді *продовжують вішати локшину на вуха*. Схоже, їй це подобається! (Кореспондент, 17.09.2013); План Януковича «*вішати локшину на вуха*» Європи

провалився (Преступности.НЕТ, 12.12.2013); Ми всі звикли *вішати локшину на вуха* українцям – і українці вірять! Ось у чому трагедія (радіо «Свобода», 15.10.2009); Байрон, Гете, амфібрахій – цю локшину можеш *вішати на вуха* своїм початківцям, а не тверезим нормальним людям (А. Морговський).

Походження фразеологізму *вішати ланшу* точно не встановлене. Існує версія про найзнаменитіший першоквітневий розіграш тисяч людей, придуманий авторитетним англійським каналом BBC 1957 року. Ведучий програми «Панорама» Річард Дімблей у прямому ефірі показав сюжет, який розповідав, що завдяки теплій зимі жителі Швейцарії збирають нечуваний урожай спагеті. Факти підтверджувалися кадрами, на яких працівниці ферми знімали макаронні вироби з дерев. Тоді ця страва була маловідомою у Великобританії і вважалася доволі екзотичною. Тому тисячі глядачів повірили в жарт, а телефонна лінія студії була перевантажена дзвінками від тих, хто бажав виростити «диво-дерева». Нібито саме так з'явився вислів *вішати ланшу/локшину на вуха*. Більш імовірно видається версія про походження цього фразеологізму зі злодійського російського жаргону. У цьому соціолекті словом *вуха* (рос. *уха*) називають тих, хто намагається що-небудь вивідати, підслуховуючи розмови людей у різних місцях. А слово *ланша* з-поміж інших значень має і значення «шматок тканини», яким можна підв'язати або завісити «розвішані вуха», тобто зберегти інформацію в таємниці або ввести в оману того, хто підслуховує.

Дотичними за семантикою до вищенаведених дієслів є жаргонізми *розвести/розводити, наколотити, намахати, кидати/кинути, обставити (обманювати), обмахорити*, які мають значення «обдурити». Утім, у більшості випадків вони позначають дію «виманити шляхом обману значну суму грошей»: *Тією солодкою наживкою спритниця «кинула» співробітників КРУ в Полтавській області* (УМ, 17.05.2001); *В Ужгороді шахрайка «кинула» пенсіонерку на тисячу доларів* (Закарпаттячко, 6.07.2012); *А нас тут просто кинули! / Як локів розвели за спинами, / Діла свої зробили...* (К. Скрябін); *Шахраї розвели довірливу закарпатку майже на 10 тисяч гривень* (Дзеркало Закарпаття, 8.02.2015).

Про важливість концепту БРЕХНЯ для української ментальності свідчить і наявність синонімічного ряду на позначення відповідної дії в арго представників одного роду занять, як от лірників: *авридити, гавридити, брехочити*.

В українській літературній мові наявні і прикметники, що входять до ЛСП «Брехня». Вони утворюють синонімічний ряд із домінуютьою *брехливий* – *лживий, неправдивий, об-*



манливий, обманний. С. Караванський фіксує ще такі синоніми: (друг) *нещирий, фальшивий, несправжній* [2, с. 32]. Зауважимо, що в українському жаргоні прикметників із такою семантикою не виявлено, так само як і відповідників до використовуваних у розмовному стилі літературних назв опредмечених дій (*брехання*), властивостей чи якостей за значенням «брехливий» (*брехливість*); прислівника *брехливо*. Винятком є жаргонний прикметник *лажавий*, що характеризує особу за ознакою «схильність до обману»: *Валентина з докором глигнула на свою лажаву подругу* (Б. Жолдак).

Отже, концепт БРЕХНЯ є складним феноменом, який акумулює різноманітні образи й поняття, пов'язані із самосвідомістю людини. Про його важливість для української ментальності свідчить розгалужена структура відповідного лексико-семантичного поля, а передусім – проаналізовані синонімічні ряди, оскільки синонімія виступає одним з основних мовних засобів, які відображають процеси концептуалізації.

Література

1. Великий тлумачий словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – К. : Кобза, 1995. – 470 с.
3. Кубинова Й. Речевая интенция «ложь, обман» в семантическом и коммуникативно-прагматическом аспектах: дисс. канд. филол. наук: 10.02.01 [Электронный ресурс] / Йитка Кубинова. – М., 2002. – 177 с. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/rechevaya-intentsiya-lozh-obman-v-semanticheskom-i-kommunikativno-pragmaticheskom-aspektakh>. – Название с экрана, 20.09.2015.
4. Куньч З. Риторичний словник / Зоряна Куньч. – К. : Рідна мова, 1997. – 342 с.
5. Словник синонімів української мови : [у 2 т.] / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук, Г. Н. Горюшина та ін. – К. : Наук. думка, 1999–2000. – . – Т. 1. А – Н. – К. : Наук. думка, 1999. – 1026 с.
6. Словник синонімів української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://synonyms_uk.enacademic.com/442/%D0%B1%D1%80%D0%B5%D1%85%D1%83%D0%BD. – Назва з екрана, 20.09.2015.
7. Словник сучасного українського сленгу / [упор. Т. М. Кондратюк]. – Харків : Фоліо, 2006. – 350 с.
8. Словник української мови : у 20 т. / [гол. наук. ред. В. М. Русанівський]. – К. : Наук. думка, 2010. – Т. 1 : А – Б. – 911 с.
9. Словник української мови : у 20 т. / [гол. наук. ред. В. М. Русанівський]. – К. : Наук. думка, 2012. – Т. 2 : В – Відсріблитися. – 976 с.
10. Словопедія : словник синонімів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/41/53393/262160.html>. – Назва з екрана, 20.09.2015.

org.ua/41/53393/262160.html. – Назва з екрана, 20.09.2015.

11. Ставицька Л. Український жаргон : словник / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 496 с.

12. Українські приказки, прислів'я і таке і інше. Уклад М. Номис / упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К. : Либідь, 1993. – 768 с. – («Літературні пам'ятки України»).

13. Шкільний словник української мови: синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, фразеологізми / [уклад. Т. К. Співак]. – Х. : ФОП Співак Т. К., 2009. – 432 с.

Yulia Brailko

“HAVING JOINED HANDS THEY WENT, SPEAKING ABOUT DIFFERENT TRICKS...”: VERBALIZATION OF A CONCEPT LIE IN UKRAINIAN

The article is about researching the topical issue of modern linguistics that is the verbalization of the concept of LIE in Ukrainian as one of the basic concepts of language consciousness. It is a difficult phenomenon which accumulates the various images and concepts connected with consciousness of the person. This concept is verbalized in a lexical and semantic field (LSF) that consists of the corresponding abstract nominations, names of actions “to tell a lie” and “to react to the lie”, names of performers of the first specified action and the names of their characterizing features. The branching of this LSF structure (and primarily the existence of a large number of the corresponding synonymic ranks in the literary language and social dialects) testify the importance of the concept LIE for the Ukrainian mentality.

Keywords: concept, lexeme, lexical and semantic field, meaning, synonym, jargon word.

Юлія Браїлко

«ВСЕ ВЗЯВШИСЬ ЗА РУКИ, ХОДИЛИ, О РАЗНЫХ ПЛУТНЯХ ГОВОРИЛИ...» ВЕРБАЛИЗАЦІЯ КОНЦЕПТА ЛОЖЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ЯЗЫКЕ

Статья посвящена исследованию актуального вопроса современной лингвистики – вербализации в украинском языке одного из базовых концептов языкового сознания – концепта ЛОЖЬ. Это сложный феномен, который аккумулирует разнообразные образы и понятия, связанные с самосознанием человека. Этот концепт вербализуется в лексико-семантическом поле, которое состоит из соответствующих абстрактных номинаций, названий действий «лгать» и «реагировать на ложь», названий исполнителей первого указанного действия и названий их характеризующих признаков. Разветвленность структуры этого ЛСП (и в первую очередь наличие большого количества соответствующих синонимических рядов в литературном языке и социальных диалектах) свидетельствует о важном значении концепта ЛОЖЬ для украинской ментальности.

Ключевые слова: концепт, лексема, лексико-семантическое поле, значение, синоним, жаргонизм.

Надійшла до редакції 28.09.2015 р.